

BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA O'QUVCHILARNING KREATIV TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISH (3-SINF DARSLIKLARI MISOLIDA)

Qurbonova Gavharshod Toshturdiyevna

Samarqand viloyat Oqdaryo tuman 11-umumiy o'rta ta'lim maktabi

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning kreativ tafakkurini shakllantirish bugungi ta'lim jarayonining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Kreativ tafakkur – bu yangi va original fikrlar yaratish, muammolarga noodatiy yondashish, mantiqiy va tanqidiy fikrlashni uyg'unlashtirish qobiliyatidir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari va rivojlanish bosqichlarini hisobga olgan holda, ularning tafakkurini rivojlantirish uchun maxsus pedagogik yondashuvlar va metodlar qo'llanilishi zarur. Matematika darslari esa aynan shu kreativ tafakkur va muammolarni hal etish ko'nikmalarini shakllantirish uchun eng qulay maydon hisoblanadi.

Kalit so'zlar: matematika, boshlang'ich sinf, pedagogik yondashuvlar, mustaqil fikrlash, yangi g'oyalar, kreativ tafakkur, interaktiv doskalar, ilovalar.

Matematika – bu nafaqat sonlar va hisoblashlar to'plami, balki mantiqiy fikrlash, muammolarni tahlil qilish va yechim topish jarayonidir. Boshlang'ich sinfda o'quvchilar oddiy matematik tushunchalarni o'rganish bilan birga, ularni turli vaziyatlarda qo'llashga o'rgatiladi. Bu jarayonda o'quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirish uchun darsliklar va o'quv materiallari maxsus tarzda ishlab chiqiladi. Ular o'quvchilarga faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki ularni mustaqil fikrlashga, yangi g'oyalar yaratishga, muammolarga turlicha yondashishga undaydi. Kreativ tafakkur shakllantirishda o'qituvchining roli beqiyosdir. O'qituvchi dars jarayonida o'quvchilarga mustaqil fikrlash imkoniyatlarini yaratishi, ularni yangi va noodatiy yechimlar izlashga rag'batlantirishi lozim. Buning uchun o'qituvchi darslarni interaktiv va qiziqarli shaklda tashkil etishi, o'quvchilarning har birining fikrini tinglashi va qadrlashi muhimdir. Masalan, o'quvchilarga masalalarni bir necha usulda yechish imkoniyatini berish, ularning yechimlarini muhokama qilish va boshqalar bilan baham ko'rishga undash orqali ularning ijodiy qobiliyatlari rivojlantiriladi. Shuningdek, o'qituvchi savollar yordamida o'quvchilarning fikr yuritishini faollashtiradi, ularni yangi g'oyalar izlashga undaydi.[1]

Darsliklarning mazmuni va tuzilishi ham o'quvchilarning kreativ tafakkurini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Darsliklar o'quvchilarning yoshiga mos, tushunarli va qiziqarli bo'lishi kerak. Unda berilgan masalalar faqat oddiy hisoblashlardan iborat bo'lmasdan, mantiqiy fikrlashni talab qiladigan, turli vaziyatlarga asoslangan

bo'lishi zarur. Masalan, kundalik hayotdagi vaziyatlar, o'yinlar va qiziqarli topshiriqlar o'quvchilarning diqqatini jamlashga yordam beradi va ularni matematikani faol o'rganishga undaydi. Darsliklarda ijodiy yondashuvni rag'batlantiruvchi topshiriqlar, masalan, o'z masalalarini yaratish, matematik hikoyalar yozish yoki rasm chizish kabi vazifalar kiritilishi o'quvchilarning fikrlash doirasini kengaytiradi. O'quvchilarning kreativ tafakkurini shakllantirishda turli pedagogik metodlardan foydalanish samarali hisoblanadi. Masalan, muammoli o'qitish, loyiha asosida o'rganish, o'yinlar va interaktiv mashg'ulotlar o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularni mustaqil fikrlashga undaydi. Muammoli o'qitish usuli o'quvchilarga murakkab vaziyatlarni tahlil qilish, yechim topish va o'z yechimlarini asoslash imkonini beradi. Loyiha asosida o'rganish esa o'quvchilarga amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, o'zaro hamkorlik qilish va ijodiy yondashuvni rivojlantirish imkonini beradi. O'yinlar esa o'quvchilarning diqqatini jamlash, o'rganishni qiziqarli qilish va ularning fikrlash jarayonini jonlantirishda muhim vositadir.[2]

O'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olish ham kreativ tafakkur shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Har bir o'quvchi o'ziga xos fikrlash uslubiga ega bo'lib, ularning qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda darslarni tashkil etish kerak. Ba'zi o'quvchilar uchun vizual materiallar orqali tushuntirish samaraliroq bo'lsa, boshqalar uchun muloqot va muhokama asosida o'rganish qulayroq bo'lishi mumkin. Shu sababli, o'qituvchi darslarni moslashtirishga, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini qondirishga intilishi zarur. Bu esa o'quvchilarning o'z fikrlarini erkin ifoda etishlari va yangi g'oyalar yaratishlariga yordam beradi.[3]

Matematika darslarida kreativ tafakkur faqat yangi bilimlarni o'zlashtirish bilan cheklanmaydi, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, muammolarni hal qilishda yangi yondashuvlarni izlash va o'z yechimlarini boshqalar bilan baham ko'rishdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan, o'quvchilarning qiziqishini oshirish, ularni darsga faol jalb qilish va o'z fikrlarini erkin ifoda etishlarini rag'batlantirish muhimdir. Bu jarayonda o'qituvchining pedagogik mahorati, darsliklarning mazmuni va metodik vositalarning to'g'ri tanlanishi katta rol o'ynaydi. Texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiyalash ham kreativ tafakkur shakllantirishda yangi imkoniyatlar yaratadi. Interaktiv doskalar, kompyuter dasturlari, ta'limiy o'yinlar va boshqa multimedia vositalari o'quvchilarning diqqatini jamlashga yordam beradi, matematik tushunchalarni yanada tushunarli va qiziqarli qiladi. Bu vositalar yordamida o'quvchilar turli masalalarni mustaqil ravishda yechish, o'z yechimlarini yaratish va boshqalar bilan baham ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, texnologiyalar o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.[4]

O'quvchilarning kreativ tafakkurini shakllantirishda ota-onalar va jamiyatning ham roli katta. Ota-onalar bolalarning o'rganish jarayoniga qiziqishini qo'llab-quvvatlashi, ularni yangi bilimlarni o'rganishga undashi zarur. Uyda matematika bilan bog'liq o'yinlar

o‘ynash, kundalik hayotdagi vaziyatlarda matematikani qo‘llash, bolalarning fikrlarini tinglash va rag‘batlantirish ularning kreativ tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi. Jamiyat esa ta’lim tizimini qo‘llab-quvvatlab, o‘qituvchilar uchun zamonaviy metod va vositalarni taqdim etishi lozim. Boshlang‘ich sinf matematika darslarida o‘quvchilarning kreativ tafakkurini shakllantirish uzoq muddatli va tizimli jarayon bo‘lib, u o‘quvchilarning kelajakdagi ta’lim va hayotdagi muvaffaqiyatlari uchun mustahkam poydevor yaratadi. Bu jarayon o‘quvchilarning nafaqat matematik bilimlarini oshiradi, balki ularni mustaqil fikrlashga, muammolarni hal qilishda yangi yondashuvlarni izlashga va ijodiy faoliyatga tayyorlaydi. Shu bois, ta’lim muassasalari, o‘qituvchilar, ota-onalar va jamiyat birgalikda ishlash orqali boshlang‘ich sinf matematika darslarida kreativ tafakkur shakllantirishga o‘z hissasini qo‘shishi lozim.[5]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf matematika darslarida o‘quvchilarning kreativ tafakkurini shakllantirish – bu nafaqat matematika fanini o‘rgatish, balki o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan murakkab va ko‘p qirrali jarayondir. Kreativ tafakkur o‘quvchilarga yangi bilimlarni o‘zlashtirishda, muammolarni hal qilishda va ijodiy yondashuvlarni ishlab chiqishda yordam beradi. Bu esa ularni kelajakda nafaqat ta’limda, balki hayotning turli sohalarida ham muvaffaqiyatga erishishga tayyorlaydi. Shu bois, boshlang‘ich sinf matematika darslarida kreativ tafakkur shakllantirishga alohida e’tibor qaratish, darsliklarni va pedagogik metodlarni shu maqsadga muvofiq tarzda takomillashtirish, o‘qituvchilarni doimiy ravishda malakasini oshirish va ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur. Bu yo‘lda amalga oshiriladigan har bir qadam bolalarimizning kelajagini yanada yorqin va muvaffaqiyatli qilishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ashurova, M. (2010). Boshlang‘ich sinf matematika darslarida o‘quvchilarning mantiqiy, tanqidiy va kreativ fikrlashlarini shakllantirish. Ilmiy anjuman materiallari. (Nashriyot ko‘rsatilmagan)
2. Niyazmetova, N. (2023). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining matematik tafakkurini shakllantirish. Toshkent: Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti nashriyoti.
3. Abdullayeva, D. (2024). Boshlang‘ich sinf matematika darslarida o‘quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish. Onlayn maqola, ResearchGate.
4. Karimov, S. (2023). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kreativ tafakkurini shakllantirish usullari. Ta’lim va tarbiya jurnali, Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Fan va Ta’lim vazirligi nashriyoti.

5. Tursunova, G. (2024). Boshlang'ich sinf matematika darslarida ijodiy yondashuvlar. Pedagogika va psixologiya jurnali, Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.

6. Rasulova, N. (2023). Boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik bilimlarini mustahkamlash va kreativ fikrlashni rivojlantirish. Toshkent: O'zbekiston ta'lim tizimi nashriyoti

7. Islomov, A. (2024). Kreativ tafakkur va boshlang'ich sinf matematika darslarida uni rivojlantirish metodikasi. Ilmiy maqola, Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ilmiy Tadqiqotlar Markazi nashriyoti.